

A német identitás szerepe Gion Nándor regényeiben

Kurcz Ádám István¹

Absztrakt

„Stefan Krebs 1898 őszén jött Feketicsről Szenttamásra, feleségével és két kislányával. Egy Prodanov nevű szerb ember hozta őket szekéren...” Ezekkel a szavakkal kezdődik Gion Nándor legjelentősebb műve. A vajdasági magyar történelmi regény tehát egy német névvel kezdődik. Ezt a korban mindenképpen provokatívnak számító felütést a mű többi része sem írja felül, hiszen a *Latroknak is játszott tetralógiában* – talán csökkenő mértékben, de – mindvégig jelen marad a helyi németiség nézőpontja. Tudjuk, a regénybeli Stefan Krebst az író anyai dédapja alapján mintázta meg, és a regényben elbeszélte történetekben számos helyen megjelennek a Gion(–Gallai–Krebs) család történetének valós részletei is. Ám ez önmagában korántsem indokolja a német szemszög olyan mértékű dominanciáját, mint amivel különösen a regényfolyam kezdő fejezeteiben találkozunk. A regény 1973-as megjelenésekor az egész közép(kelet-)európai térségben, a jugoszláviai Vajdaságban pedig különösen is mehökkentő gesztusnak számított az itt élt német közösséggel való olyan fokú érzelmi azonosulás, mint amivel Gion regényének rögtön az első oldalain találkozunk. Talán egyenesen tabudöntésnek is tarthatjuk, hogy a második világháború minden szörnyűségéért bűnbakká tett, kollektív bűnössé bélyegzett, majd a Vajdaságban megtizedelt, kényszer-munkatáborokba hurcolt, végül kitelepített németekről a személyes családtörténet bensőséges hangján írt valaki 1973-ban. A családtörténeti emlékek lejegyzésén túl milyen célja lehetett ezzel Gion prózájának?

„Stefan Krebs 1898 őszén jött Feketicsről Szenttamásra, feleségével és két kislányával. Egy Prodanov nevű szerb ember hozta őket szekéren...”² Ezekkel a szavakkal kezdődik Gion Nándor legjelentősebb műve, a vajdasági magyar próza egyik emblematisz alkatosa, mindmáig legteljesebb történelmi/családtörténeti regényfolyama. Az egyik legfontosabb vajdasági magyar regény tehát egy német névvel kezdődik. Ezt a korban mindenképpen meghökkentőnek számító felütést a mű többi része sem írja felül, sőt meg is erősíti, hiszen a *Latroknak is játszott* tetralógia első két részében a nemzetiségek szempontjai közül mindvégig a helyi németiség nézőpontja jelenik meg a leghangúlyosabban. Úgyannyira, hogy a regény első fejezetében Stefan Krebs a főszereplő, így Gion világának legfontosabb helyszínéről, Szenttamásról egy német szereplőn keresztül szerezzük első és legmeghatározóbb benyomásainkat. Tudjuk, az író a regénybeli Stefan Krebst saját anyai dédapja alapján mintázta, és nemcsak az ő életútjának leírásában, hanem a regényben elbeszélte történetekben máshol is számos helyen megjelennek a Gion(–Gallai–Krebs) család történetének valós részletei is. Ám ez önmagában korántsem indokolja a Krebs család és általában a német nézőpont olyan mérvű dominanciáját, mint amivel főleg a tetralógia kezdő fejezeteiben találkozunk.

Az első regény 1973-as megjelenésekor az egész közép-(kelet-)európai térségben, a jugoszláv Vajdaságban pedig különösen is provokatív gesztusnak számított az itt élt német közösséggel való olyan fokú érzelmi azonosulás, mint amivel Gion regényének rögtön az első oldalain találkozunk. Egyenesen tabudöntési kísérletnek is tarthatjuk, hogy a második világháború minden szörnyűségéért felelőssé tett, kollektív bűnössé bélyegzett, majd a Vajdaságban megtizedelt, aztán kényszer-munkatáborokba hurcolt, végül kitelepített németekről³ végre nem a hivatalos jugoszláv történelemfelfogás szerint, azaz a „felszabadító” partizánok szemszögéből és modorában, hanem a személyes családtörténet elbeszélésének bensőséges hangján szólt valaki.

A német téma kitüntetett volta első olvasásra is bárkinek feltűnhet a regényekben, de egzaktabban is rámutathatunk kiemelt szerepére a tetralógia jugoszláv érában keletkezett részeiben. A „német” és a – vele párhuzamosan legtöbbször pejoratív értelel megjelenő – „sváb” szó (melléknevek és főnevek, illetve ragozott alakjaik) a tetralógia első két, még a rendszerváltás előtt íródott részében (*Virágos katona* 1973, ill. *Rózsaméz* 1976) 171-szer fordulnak elő. Ehhez képest ebben a két regényben meglepően kevesebbszer szerepel például a „magyar” szó (melléknév és főnév, illetve ragozott alakjaik): összesen csak 89-szer.⁴ Annak ellenére van ez így, hogy a regények túlnyomórészt magyar környezetben játszódnak, a párbeszédnek nagy része eredetileg is magyarul hangzik el, minthogy a szereplők nagy többsége is magyar ajkú és magyar nemzetiségű.⁵

Annak fényében különösen is furcsállhatjuk a „német” szónak, illetve a németekkel kapcsolatos problémakör tematizáltságának ilyen magas fokát Gion Nándor e műveiben, hogy ugyanő írja a *Rózsaméz* című regényben, hogy „Szenttamásnak a harmincas évek derekán” – tehát amikor a *Rózsaméz* cselekménye játszódik – „15 555 lakosa volt, ebből 9000 szerb, 5555 magyar, 70 cigány, 30 német, 17 zsidó és 883 más nemzetiségű”.⁶ Ha nem félünk egy, a manapság divatos irodalmi elemzésektől nagyon távol hiperrealista megközelítéstől, akkor a regényben közölt nemzetiségi létszámok arányait összevethetjük az adott nemzetiségek említésének számával. Így arra jutunk, hogy a németiség a településen belüli létszámarányához képest – nevének említése szintjén legalábbis – a magyarsággal összehasonlítva több mint 350-szeresen (!) felül van reprezentálva Gion ekkori szenttamási tablóján.⁷

A rendszerváltozás és az író Magyarországra települése után azonban megváltoznak az arányok. A tetralógia harmadik kötetében (*Ez a nap a miénk* 1997) a nemzetiségeket jelölő szavak közül a „magyar” szó veszi át a vezetést: 150 alkalommal találkozunk különböző alakjaival. Vele szemben viszont csak 84-szer szerepel a „német”, ráadásul ebben a regényben az esetek jó részében már nem is a helyi közösséggel, hanem a háborúval összefüggésben olvassuk, mint például a „német katonák”, a „német hadsereg” vagy a „német megszállás” szókapcsolatokban. A zárókötetben pedig (*Aranyat talált* 2002) 104-szer íratott le a „magyar” szó és csak 22-szer a „német”. Utóbbi kevés említésekor még mindig főleg a háborúra utaló mondatokban szerepel, illetve olyanokban, amelyek a múlttól, azaz a már kitelepített németekről szólnak. Ennek oka természetesen az, hogy a regény közvetlenül a második világháború után játszódik, amikor a németek 99%-a finoman szólva eltűnt a Vajdaságból.

A „magyar” és a „német” szavak, illetve az általuk jelzett nemzetiségek említésének nagy számaránybeli különbsége, majd pedig az arányok megfordulása és közelítése a természetes arányokhoz joggal ébreszthet az olvasóban gyanút arra nézve, hogy a rendszerváltozás előtti regényekben a németek igen gyakori szerepeltetéséhez valamely többletüzenet köthető. A feltételezés alapos voltának alátámasztására összehasonlítóképpen elég rámutatni arra, hogy a szintén Szenttamáson honos nemzetiségeket jelölő „szerb” és „cigány” szó, illetve ragozott alakjaik sokkal kiegyenlítettebben jelennek meg kötetenkénti bontásban. Az életmű első két kötetében és a harmadikban egyaránt éppen 75-ször vettették papírra a „szerb” szó, míg a negyedik regényben is azonos nagyságrendben jelenik meg: 59-szer szerepel. A „cigány” szó és ragozott alakjai pedig egyaránt 28-szor szerepelnek a rendszerváltozás előtti és utáni két kötetben.

Az elvont számadatokon kívül az is beszédes, hogy a németek ábrázolása mennyire kimerítő a regényekben. Míg a szerbek közül csak egy-egy – főleg módosabb, befolyásosabb – embert, a magyarok közül pedig számos családot, addig a németek közül szinte minden családfőt megemlít a regényfolyam. Megismerjük

a szenttamási németek családi kapcsolatait, foglalkozásukat, és sokszor még vagyoni helyzetüket is, amire az író személyes kötődésén túl talán kevés magyarázat az az érdeklődés, ami a térségben a németek – Gion felnőtt korára már – egzotikus voltából fakadhatott volna. A németek családi alkalmain legtöbbször jelen van a verbászi német evangélikus lelkész, és mellette gyakran ott találjuk a feketicsi és a szeghegyi rokonságot, de hogy teljes legyen a vidék németiségének társadalmi tablója, egy torzsai terménykereskedőt, egy bánáti ügyvédet és egy verbászi műközsőrúst is megismerünk. Azt érezzük a helyi németiséggel kapcsolatban, hogy – például a szerbekkel szemben – teljes társadalmukról és a falu, valamint a környék közösségében betöltött szerepükről is részletes képet kapunk. Megtudjuk, hogy a környező települések közül Verbászon, Torzsán, Feketicsten és Szeghegyen éltek nagy számban, sőt, rögtön a tetralógia első oldalain megtudjuk a németek kinézetét, öltözködését, illetve a magyaroktól való különbözőségének legfontosabb jegeit is. Már az első oldalakon mindenféle sztereotípiákat is megtudunk a németekről – legalább annyit, de inkább többet, mint a magyarokról, és gyakran a magyarokkal való összehasonlításban vagy egyenesen a magyarokkal szembeállítva. Krebsék szenttamásra jövetelének motivációjaként is arról olvasunk, hogy Stefan el akart szabadulni „*a feketicsi magyarok közül, akiket nem szeretett*”. És átköltözésük első eseményeként rögtön az első oldalon egy, a magyaroktól való különbözőségük miatt őket ért inzultusról értesülünk.⁸

Szintén a tetralógia első oldalaitól kezdve olvasunk a német közösséget fenyegető spontán asszimiláció folyamatáról – és mindennapos dilemmájáról. Minthogy nem voltak német gyerekek azon a környéken, ahol Krebsék megtelepedtek, gyerekeik nyelvi és viselkedésükben is kénytelenek voltak a magyar gyerekekhez hasonlítani, ha nem akarták felvállalni velük a mindennapos konfliktust. A lakókörnyezetükben többségben lévő és kulturálisan a szerbnél hozzájuk közelebbi nemzet, történetesen a magyar asszimiláló ereje igen erős volt, a szülői tiltás (sőt, a verés) sem akadályozhatta meg, hogy a Krebs gyerekek már az utcán jobban megtanuljanak magyarul, mint németül, így egymás között is magyarul beszéljenek, illetve, hogy később magyar házastársat válasszanak.

A lakókörnyezet asszimiláló hatását később csak fölerősítette az iskolai, minthogy a német tanító halála után megszűnt a német iskola Szenttamáson. A helyi német közösség belügyeit érintő kérdések közül ez a leghúsbavágóbb, ezért ezzel kapcsolatban bontakozik ki a legádázabb vita a németek között: azaz, hogy tartásák-e fenn továbbra is az iskolájukat, vagy válasszák a könnyebb utat, és a magyar iskolába járassák a gyerekeiket. Ebben a vitában explicite van kifejtve némelyeknek az asszimilációval szembeni beletörődése, mások ellenérzése, illetve azok a stratégiák, amelyek révén a svábok képesnek gondolják meggátolni a saját beolvadásukat.⁹ Érdekes, hogy az iskola bezárását Gion az első világháború előttre időzíti, amikor a magyar iskolába járás egyértelműen az akkor még uralkodó és – országos szinten

legalábbis – többségi nemzethez való asszimilációt jelentette. A németeknek a regényben szereplő harmincfős lélekszámához képest meglepő, hogy egyáltalán lehetett iskolájuk Szenttamáson. Mivel az 1981-es kiadású szenttamási helynévtárban¹⁰ – igaz, kihalófélben lévő helynévként, de – még szerepel a „Német iskola”: vagy az iskola bezárásának időzítését, vagy a harmincfős lélekszámot Gion kitalációjának kell tartanunk. Bármelyiket változtatta is meg az író a valósághoz képest, a jelen írásban lentebb taglalt cél érdekében tehetette.

A szenttamási helynévtárban megtalálható a „Sank János-féle téglagyár” is¹¹, aminek nevét olvasva lehet, hogy újra a németiség szerepe felnagyításának nyomára bukkanunk. Gionnal ugyanis ennek a gyárnak az épít(tet)ője és fia sohasem „Sank János”-ként, hanem következetesen „Johann Schank”-ként szerepel. Ők azok a német szereplők, akiknek személyén keresztül nemcsak az asszimiláció mindennapos kísértése, hanem annak elkerülése is bemutatottak¹²: Idősebb Johann Schank azok között van, akik legjobban ellenzik a német iskola bezárását¹³, ráadásul a leg-hathatósabb módját tudja és gyakorolja a megmaradásnak: vagyont szerez, és ezáltal tekintélyt vív ki, hogy „*ne kelljen kibújni a bőréből*”.¹⁴ Sőt, Stefan Krebst is megsegíti, és megindítja a vagyonosodás útján, hogy ő is megmaradhasson németnek.¹⁵ Minthogy a szenttamási helynévtárnak nem szokása a személynevek fonetikus átírás általi „magyarosítása”, például a Schleus-féle vízimalom és a Schwarz-szállás sem „Slajsz” és „Svarc” alakban szerepel a mutatóban, ezért gyanús, hogy inkább Gion volt az, aki „visszanémetesítette” a helyiek által már magyar néven emlegetett gyárost. Erre utal az is, hogy Johann Schank másik fiát, akit a *Rózsamézben* következetesen „Friedrich Schank”-ként szerepeltet, egy későbbi művében, ahol a németeknek kevésbé fontos szerepet szán, „Schank Frigyes”-ként vagy „Schank Frici”-ként emlegetik.

A szenttamási németeknek templomuk ugyan nem volt, de minden jelentős eseményen (születésnap ünnepelés, fontos politikai esélylatogatás) ott van köztük a verbászi német evangélikus lelkész, akinek a megnyilvánulásaiából látszik, hogy ő a fő ideológusuk és közösségük megmaradásának legerősebb oszlopa. A németek ünnepein szinte csak németek vannak jelen, és ha hétköznapiakon cimborálnak is nem németekkel, családi eseményeikre nem nagyon hívnak meg mást. Gazdasági fölényük mellett ez az elzárkózó magatartás lehet az oka a magyarok velük szembeni ellenszenvének.¹⁶

A németek egyik összejövételén, amikor politizálni kezdenek, azért örvendeznek az első világháború elvesztésének és az Osztrák–Magyar Monarchia széthullásának, mert azt remélik, hogy egy „ideiglenes” szerb uralom következik, ami megállítja a németek magyarosodását.¹⁷ Szomorkás mosolyt csal arcunkra a történet leírásának utolsó mondata, miszerint ezen az összejövételen éppen „*Katinak, Stefan Krebs fiatalabb lányának az esküvőjét ünnepelték. Kati Gáspár Dezsőhöz ment férjhez*”.¹⁸ A történet tehát arra fut ki, hogy a nagypolitikai változások sem állíthatják meg

az alsóbb szinten spontán végbemenő asszimilációt. Furcsaság viszont a leírásban, hogy a svábokról azt tudjuk, hogy valójában többségükben nagyon is lojálisak voltak Magyarországhoz.

Az alapkérdéshez visszatérve vajon mi lehet a németységnek és problémáinak számarányához és helyi jelentőségéhez képest túlzott szerepeltetésének az oka egy kisebbségi magyar író alapregényében? Az első mindenképpen az, hogy a magyar és a szerb mentalitás „objektív” bemutatására egy külső, egy harmadik, esetünkben történetesen egy helyi német nézőpont tűnhet a legalkalmasabbnak. A másik, hogy a németység sorsában Gion a magyarság itteni sorsának előképét érezhette, így bemutatásával általános tanulságokat vonhatott le a vajdasági kisebbségi közösségek működésére, asszimilációs hajlandóságára vagy megmaradási képességére, illetve technikáira nézve. A harmadik pedig az, hogy a német közösséget a kisebbségi vágyak és elképzelések általános szócsovéként használhatta. Minthogy a németek a regényírás idején már nem voltak jelen a régióban, rajtuk nem lehetett elverni a port azokért a rázós állításokért, amiket Gion a szájukba adott. A németek ugyanis az önvédelemből szinte apolitikusként ábrázolt magyarokkal ellentétben gyakran politizálnak, úgyannyira, hogy a magyarok közösségi vágyairól is tőlük értesülünk. Például az is német szereplő szájából hangzik el, hogy a magyarok Bácskát vissza akarják csatolni, de Stefan Krebs állandó nosztalgizását a Szenttamást majdnem szétlövető német tiszt után¹⁹ is ismerősnek érezzük kisebbségi magyar szempontból, hiszen a legtöbb kisebbségi sorsra jutott csodavárónak vannak Stefanéhoz hasonló erőltetett és agyonidézett történetei a régi szép időkről, amelyekhez a valóság elől menekül. A németeknek az első világháborúhoz való viszonyulása – tudniillik, hogy Stefan Krebs bujtatja Török Ádámot, hogy ezzel is gyengítse a Monarchia hadseregét –, majd pedig a Monarchia felbomlásával kapcsolatos dilemmája is nagyon emlékeztet a magyaroknak – mint szintén kívülállóknak – a Jugoszlávia felbomlásával kapcsolatos hozzáállására.

A gioni duplacsavar tehát abban áll, hogy az egyik tabu feszegetésével, azaz a németység hangsúlyozott szerepeltetésével egy másik kényes problémának, tudniillik a vajdasági magyarság igazodási/asszimilációs dilemmáinak tárgyalásához talál nagyszerű analógiát a nem túl távoli múltban. A *Latroknak is játszott* tetralógia ugyanis a vajdaságiak számára nagyon valószerű elemekből építkezik. Az ismerős valóságelemekből viszont Gion sokszor a valósággal interferáló világot alkotott regényeiben. A valóságreferenciáktól való szándékos eltéréseket, illetve a valóság-elemekből összerakott, de a referenciáknak csak részben megfelelő, illetve azoknak ellentmondó fiktív világ felépítését a korabeli (ön)cenzúra tette szükségessé. A példázatosság érdekében felnagyított német–magyar szembenállásnak például olyan gazdasági aspektusai is megjelennek a regényekben, amelyek inkább szerb–magyar viszonylatban voltak érvényesek. Ugyanezért kellett például a német iskola bezárását is „az első háború előtti magyar világ” idejére tenni, ahogy a németek

evangélikusságának a hangsúlyozására is a német-magyar különözés kidomborítása érdeklében volt szükség. A hangsúlyáthelyezéseket és csúsztatásokat a magyarsággal kapcsolatos, a megírás idején explicit módon politikailag korrektül nem tárgyalható többletüzenetek kódolása motiválta. A környezet, a „díszletek” tehát ismerősek, úgymint a helyi viszonyok, a többi helyi nemzetiség, ahogy például a többségi nemzet és annak asszimilációs potenciálja is, még ha az – újabb csavar! – legtöbbször nem is a szerb, hanem a magyar: mégis kellően távol a mától, elég messze a jelen-től ahhoz, hogy ne legyen túl feltűnő, ne lehessen belekötöni. Lám, a recepció még alig foglalkozott vele!²⁰

A fenti következtetéseket igazolja, hogy miután a rendszerváltozás és az áttelepülés szabadabb kifejezőmódot tett lehetővé a kényes kérdéseket illetően, és Gionnak már nem volt szüksége arra, hogy a magyar–szerb konfliktust német–magyar konfliktussá transzponálja, az őt elsősorban foglalkoztató magyar tematika vált dominánssá a tetralógiában. Méghozzá annyira látványosan – ami a nemzetiségi arányoknak a művekbeli megváltozásán is látszik –, mintha kiengedték volna a szelepet! S bár az 1997-ben megjelent, az 1941 és 1945 közötti időszakban játszódó *Ez a nap a miénk* című regény is rendkívül érdekesítő mű, a művészi kifejezésnek mégsem tett jót a nagyobb szólásszabadság, hiszen a korábbi regényekben a megfogalmazás kényszerű burkoltsága, stilizáltsága és egyetemessége sokkal több értelmezési lehetőséget hagyott nyitva. Elég ha a tanyasi magyar iskola bezárásának leírására gondolunk az 1990-es *Börtönről álmodom mostanában* című regényben²¹, és a szituáció ábrázolását összehasonlítjuk a német iskola bezárásának történetével a húsz évvel korábbi regényben. Láthatjuk, hogy a probléma taglalása a németre hangolt változatban mennyivel erőteljesebben, életszerűbben – jobban – sikerült. De lehet, hogy ennek oka nem is a szólásszabadság, hanem inkább már a szemérem kérdése. Gion a rá jellemző objektíváló stílusban ugyanis könnyebben le tudta írni a más bánatát a sajátjánál. Pláne, ha a máséban benne volt az övé is – a probléma-érzékenység szintjén mindenképpen.

Jegyzetek

- ¹ A szerző PhD hallgató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Doktori Iskola)
- ² Gion Nándor (1973): *Virágos Katona*. In: Uő.: *Latroknak is játszott*. Budapest, 2007. 7. (a továbbiakban: Gion 1973.)
- ³ A téma megjelenését a német irodalomban lásd pl. Kornauer, Paul: *Nagypéntek, feltámadás nélkül. Egy túlélő visszaemlékezései a bácskai vérengzésekre*. Fordította: Josephine Neubrandt. Budapest, 2011.
- ⁴ Az életműkiadás első két kötetének saját magam által beszkenelt és szövegfelismertett fájljai voltak segítségemre az adatok számának megállapításában.
- ⁵ Gion műveinek szereplőiről csaknem teljes regiszter készült, ezúttal is ezt használtam: Árpás Károly: *A Gion-művekben szereplő személyek listája*. In: Uő. (szerk.): *Az építő teremtő ember*. Szeged, 2008. 235–295.
- ⁶ Gion Nándor (1976): *Rózsaméz*. In: Uő.: *Latroknak is játszott*. Budapest, 2007. 383. (a továbbiakban: Gion 1976.)

- ⁷ Az 5555 magyar a 30 némethez képest több mint 185-szörös többséget jelent, míg a 171-szeri említés a 89-cel szemben 1,9-szeres megjelenést: e két szám szorzata a fenti eredmény.
- ⁸ Gion 1973.7.
- ⁹ Gion 1973. 100.
- ¹⁰ Penavin Olga – Matijevics Lajos: *Szenttamás földrajzi neveinek adattára*. In: Vajdaság neveinek földrajzi nevei 6. Újvidék, 1981. 44. (a továbbiakban: Penavin – Matijevics 1981.)
- ¹¹ Penavin – Matijevics 1981. 51.
- ¹² Gion 1973. 56.
- ¹³ Gion 1973. 100.
- ¹⁴ Gion 1973. 101.
- ¹⁵ Gion 1973. 58.
- ¹⁶ Bence Erika: *A német identitás jelensége Gion Nándor történelmi regényeiben*. In: Uő.: Másra mutató műfaj-olvasás. A vajdasági magyar regény a XX. század utolsó évtizedében. Budapest, 2009. 73.
- ¹⁷ Gion 1973.174–175.
- ¹⁸ Gion 1973. 175.
- ¹⁹ Gion 1976. 261–262.
- ²⁰ Bence Erika fentebb hivatkozott, e témában úttörő tanulmánya is csak a probléma felszínéig jut el. Habár a szöveghelyek felkutatásában alapos, jószérivel csak regisztrálja a németiség szignifikáns megjelenését a művekben. Gion vajdasági monográfiája, Gerold László pedig (Uő.: *Gion Nándor*. Pozsony, 2009.) nem is említi a kérdést.
- ²¹ Gion Nándor (1990): *Börtönről álmodom mostanában*. In: Uő.: *Börtönről álmodom mostanában*. Budapest, 2008. 463.

Ádám István Kurcz

The destiny of the German minority as an example of the fate of minorities ‘as such’ in Nándor Gion’s prose

“*Stefan Krebs moved to Szenttamás from Feketics in the autumn of 1898 with his wife and two little daughters. A Serbian man called Prodanov brought them to the village in his wagon...*” With these words begins one of Nándor Gion’s major works. Thus the historical novel about Hungarian Vojvodina begins with a German name. This gesture of the author was definitely deemed as provocative at the time of the publication, and was certainly not overwritten by the rest of the work (as known as the tetralogy titled *‘Latroknak is játszott’*) in which the point of view of the local German minority is always present & relevant, albeit to different degrees. We do know that the Stefan Krebs figure of the novel is based upon the writer’s own maternal great-grandfather, and the stories of the chronicle of the real life Gion(– Gallai – Krebs) families are intermingled with the fictional narrative in many ways. But all that is far from being a justification for the overwhelming dominance of the point of view of the German minority felt especially in the first chapters. When the novel was first published in 1973 its strong emotional identification – already present on the very first pages – with the case of the German community living there came as a shock for the readers in the East-Central Europe region and particularly so for those in the province of Vojvodina.

To write about the German question in 1973 in the intimate style of a family history is tantamount to – it really seems to be – breaking the taboo: that is to write empathetically about those local Germans who were made the scapegoat for all horrors and evils of the second world war, who were pronounced “guilty” collectively in Vojvodina, then decimated & deported to labor camps, and finally forced to exile. What purpose could that taboo-breaking possibly serve in Gion’s prose beyond the obvious – that is to record family stories & memories? This is discussed in this paper.